

НІЧНИЦЯ ВОДЯНА

Myotis daubentonii (Kuhl, 1817)

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Рукокрилі (Chiroptera), родина — Лиликові (Vespertilionidae). Один з 103-х видів роду світової фауни та один з 10-ти видів роду у фауні України.

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Практично вся Європа за винятком її найбільш пн. регіонів, Кавказ. В Україні — більша частина території країни за винятком Криму та деяких ділянок пд. степової зони.

Чисельність і причини її зміни

Звичайний вид більшості регіонів України. Є домінантом зимових скупчень рукокрилих у підземеллях Полісся, лісостепу та деяких регіонів степової зони. Причини зміни чисельності: непокоєння у сховищах, зменшення кількості придатних сховищ.

Особливості біології та наукове значення

Літніми сховищами виду є дупла дерев, різні частини будівель, підземелля. Самки утворюють виводкові колонії кількістю до декількох десятків особин. Народження малят припадає на червень–липень. Літніми молоді стають на 3–4 тиждень життя. Лактація триває близько 6 тижнів. Самці та ялові самки в цей час звичайно оселяються окремо. Парування: кінець літа — осінь. В якості зимових сховищ використовує виключно підземелля — природні печери, каменоломні, тунелі, підземні гідроконструкції тощо, в яких можуть формувати скупчення до декількох

сотень особин. Осілий вид, що місцями здійснює локальні міграції на декілька десятків кілометрів. Полює над різноманітними водоймами, збираючи здобич з поверхні води. Здобиччю, в основному, є різноманітні водні та навколводні види двокрилих, лускокрилих, жуків, волохокрильців та ін. Самка раз на рік народжує одне маля. Максимальна відома тривалість життя 28 років. Є природним регулятором чисельності навколводних комах у багатьох регіонах України.

Морфологічні ознаки

Нічниця малих розмірів. Вуха порівняно невеликі. Уропатагіум кріпиться до основи плюсни. Плесно велике. Хутро спини буре, коричневе з різними відтінками (сірим та

ін). Забарвлення спини контрастує з білим, брудно-білим або сірим черевом.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охоронні категорії: EUROBATS; Бернська конвенція (Додаток II), Боннська конвенція (Додаток II); МСОП: LC. Ефективні заходи охорони мають включати заповідання та охорону сховищ виду; проведення екопросвітніх акцій, спрямованих на поширення інформації щодо вразливості та необхідності охорони рукокрилих.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Не має.

Основні джерела інформації

Абеленцев, Попов, 1956; Bogdanowicz, 1994; Vargovich, 2000; Тищенко, 2002; Godlevska, 2005; Влащенко, Наглов, 2006; Особисті повідомлення: Гащак, Влащенко.

Автор: О.В. Годлевська
Фото: С.П. Гащак

ВУХАНЬ ЗВИЧАЙНИЙ

Plecotus auritus (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Рукокрилі (Chiroptera), родина — Лиликові (Vespertilionidae). Один з 8-ми видів роду, один з 2-х видів роду фауни в Україні.

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Поширений на більшій території Євразії, на Кавказі, у пн. Африці. В Україні поширений по всій території, окрім степових р-нів, ізолювано у Гірському Криму. Найбільш суцільним є ареал у Поліссі.

Чисельність і причини її зміни

Низька, в Україні відомо близько 100–200 знахідок, як літніх, так і зимових, які складають до 4% від обсягу колекцій кажанів, така ж частка виду у зимових скупченнях кажанів. Загальний розмір популяції — кілька десятків тисяч особин. Причини зміни чисельності: знищення дуплистих дерев. У підземних сховищах несприятливим чинником є непокій.

Особливості біології та наукове значення

Типовим місцем оселення є мішані та шпилькові ліси, а також заплавні і байрачні ліси і лісопарки. Оселяється в дуплах дерев, у суворі зими зустрічається в підземеллях (часто у привхідних залах). Великих скупчень не утворює. Веде переважно усамітнений спосіб життя, влітку і восени формує мате-

ринські колонії чисельністю 15–30 особин. Осілий, здійснює лише локальні сезонні міграції. Восени нерідко відмічають у штучних гніздівлях. Політ маневрений; полює на дрібних нічних комах на просіках, узліссях і в садках, часто збирає поживу з субстрату (стовбури і гілки дерев). Статевої зрілості досягає на 2 рік життя, плодить раз на рік по 1 малечі. Природний регулятор чисельності комах та індикатор мало порушених лісових фауністичних угруповань.

Морфологічні ознаки

Загальні ознаки типові для роду: вуха великі (понад 30 мм), зрослі при основі, хутро спни світло-буре. Видові ознаки: над очима є великі (більші за око) бородавки; кінець мор-

ди позаду ніздрів роздутий; вільний палець крила довгий (6,2–7,2 мм); вершини трагусів світлі; черево з жовтим відтінком, пеніс вузький; передпліччя — 36–41 мм.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

За останнім зведенням МСОП має категорію LC, EUROBATS, Бернська конвенція — II додаток. Знаходиться під охороною в заповідниках усіх природних зон. Ефективна охорона може бути досягнута при створенні великих заповідних масивів у зоні мішаних лісів та охороні природних сховищ.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

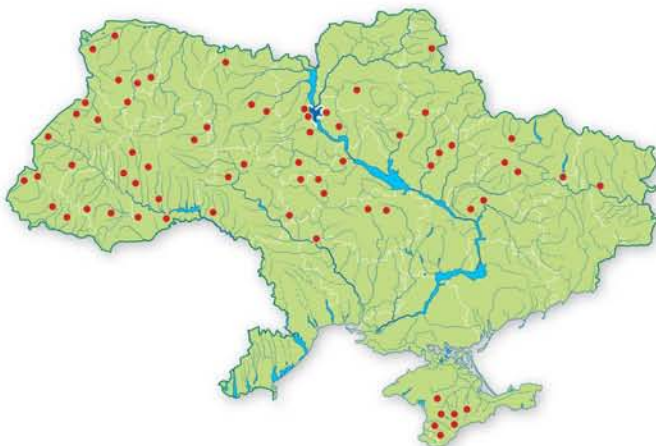
Загалом вид нескладно утримувати в неволі, проте досвід розведення не відомий.

Господарське та комерційне значення

Не має.

Основні джерела інформації

Полушина, 1998; Стрелков, 1988а, б; Загороднюк, 1999, 2001а; Жила та ін., 2001; Загороднюк, Годлевська, 2001; Kiefer et al., 2002; Zagorodniuk, Postawa, 2007.

Автор: І.В. Загороднюк
Фото: М.В. Дребет

ВУХАНЬ АВСТРІЙСЬКИЙ

Plecotus austriacus (Fischer, 1829)

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Рукокрилі (Chiroptera), родина — Лиличкові (Vespertilionidae). Один з 8-ми видів роду, один з 2-х видів роду фауни в Україні.

Природоохоронний статус виду

Рідкісний.

Ареал виду та його поширення в Україні

Поширений на більшій частині Пд. і Центральної Європи, на Кавказі, у Малій Азії, у Пн. Африці. В Україні проходить межа ареалу, поширення обмежене переважно зх. і приморськими областями.

Чисельність і причини її зміни

Вкрай низька, відомо лише близько 50–70 знахідок, як літніх, так і зимових, які становлять до 1% усіх облікованих кажанів. Загальний розмір популяції оцінено у кілька тисяч особин. Причини зміни чисельності: скорочення площі старих лісів, знищення дуплистих дерев, непокоєння у сховищах.

Особливості біології та наукове значення

Типовим біотопом є широколистяні ліси і печерні регіони Карпат, Поділля, Криму. Схильний до синантропії, тягнє до людських осель, парків і садів. Осілий. Оселяється в дуплах дерев і тріщинах скельних відслонень, у суворі зими часто зустрічається в печерах і каменоломнях. Політ маневрений; по-

лює на дрібних нічних комах, переважно на узліссях, галявинах, садках. Веде переважно усамітнений спосіб життя, влітку самиці формують невеликі виводкові групи. Статевої зрілості досягає на 2 рік життя. Плодить раз на рік по 1 малечі. Вид–двійник вуханя звичайного.

Морфологічні ознаки

Загальні ознаки типові для роду: вуха великі (понад 30 мм), зрослі при основі, хутро спини світло-буре. Видові ознаки: горбки над очима малі (менші за око); кінець морди позаду ніздрів не роздутий; вільний палець крила короткий (5–5,7 мм); вершини трагусів темні; черево біляве, пеніс булавоподібно розширений; передпліччя 38–43 мм.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

За останнім зведенням МСОП має категорію LC, EUROBATS, Бернська конвенція — II додаток. Знаходиться під охороною в заповідниках Карпатського регіону, Розточчя, Поділля і Криму. Умовою ефективної охорони є створення великих заповідних масивів у зоні широколистяних лісів Карпат і Поділля, належна охорона підземних місцезнаходжень.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

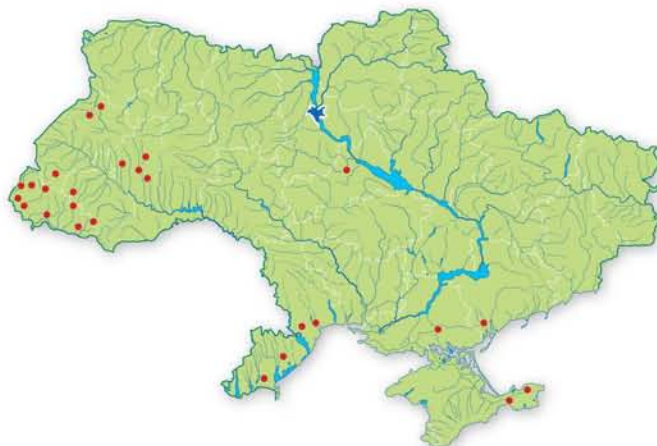
Утримувати в неволі нескладно, проте для розмноження виду найкращим є охорона природних місцезнаходжень материнських колоній.

Господарське та комерційне значення

Не має.

Основні джерела інформації

Крочко, 1980; Стрелков, 1988а–б; Рупрехт, 1998; Загороднюк, 1999, 2001а; Петрушенко, 2000; Zagorodniuk, 2001; Годлевська та ін., 2005; Особисте повідомлення: Білушенко.

Автор: І.В. Загороднюк
Фото: О.В. Годлевська

ШИРОКОВУХ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ

Barbastella barbastellus (Schreber, 1774)

Таксономічна належність

Клас — Ссавці (Mammalia), ряд — Рукокрилі (Chiroptera), родина — Лиликові (Vespertilionidae). Один з 2-х видів роду. Єдиний представник роду в Україні.

Природоохоронний статус виду

Зникаючий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа (на пн. — до пд. регіонів Скандинавського п-ва), Пн.-Зх. Африка, Кавказ. В Україні — Закарпаття, правобережні частини Лісостепової зони та Полісся, Гірський Крим.

Чисельність і причини її зміни

Низька. Більшість знахідок представлена поодинокими особинами. Причини зміни чисельності: скорочення кормової бази, знищення старих дуплистих дерев та загальне зменшення кількості придатних сховищ, непокоєння у сховищах.

Особливості біології та наукове значення

Літніми сховищами є різноманітні підземелля, дуплясті дерева та різні частини будівель. В Україні виводкові колонії невідомі. В інших частинах ареалу такі колонії можуть налічувати до декількох десятків дорослих самиць. Народження малят — на початку літа. На зимівлі знайдено в підземеллях штучного та природного походження (з низькими показ-

никами температури), в будівлях, у дуплах. Вид осілий. В інших частинах ареалу зареєстровано декілька значних за відстанню сезонних переміщень — до 290 км. Живиться, головним чином, двокрилими, лускокрилими. Подекуди раціон включає ручейників, сітчастокрилих, напівтвердокрилих та павуків. Полює як на відкритому просторі, так і вздовж узлісь, збираючи здобич з поверхонь. Самиця приносить 1–2 дитинчат один раз на рік. Живуть до 21 року. Природний регулятор чисельності комах.

Морфологічні ознаки

Середній за розмірами вид. Вуха з розвинутою надочною лопастю. Вушниці широкі, майже сходяться при основі на перенісці.

Крила порівняно вузькі. Крилова перетинка кріпиться до основи пальця. Епілема вузька. Забарвлення дуже темне, темно-буре, майже чорне; черево дещо світліше спини.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охоронні категорії: ЧКУ (1994, кат. III); EUROBATS; Бернська конвенція (Додаток II), Боннська конвенція (Додаток II); МСОП: NT. Заходи охорони мають включати збереження сховищ, в тому числі — масивів старого лісу з дуплястими деревами, охорону підземель.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

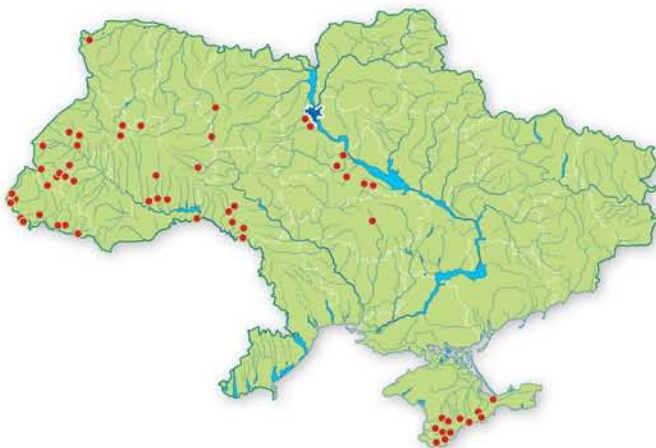
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Не має.

Основні джерела інформації

Абеленцев, Попов, 1956; Татаринцев, 1973; Крочко, 1992; Голуб, 1996; Rydell, Bogdanowicz, 1997; Дулицкий, 2001; Russo et al., 2004.

Автор: О.В. Годлевська
Фото: О.В. Годлевська